

ראובן הרצברג (Ruben Herzberg) דברים בטכס האזכרה השנתי ב 20 לאפריל 2018 בבולנהוזאר דאם (Bullenhusen Damm)

היום לפני 73 שנים, ב 20 לאפריל, 1945, זה קרה ממש כאן. במרתף בנין בית הספר ברחוב בולנהוזאר דאם (Bullenhusen Damm), ברובע המבורג-רוטנבורגסאורט (Hamburg Rothenburgsort). נפגשנו כאן היום, כדי להיזכר ביחד באותם 20 ילדים, שנרצחו כאן בדם קר, פחות משבועיים ימים לפני שהעיר המבורג (Hamburg) שוחררה. הרצח היה ניסיון, להעלים את עיקבות הניסיונות האכזריים שהיה על הילדים לעבור. באותו לילה נרצחו כאן יחד עם הילדים גם ארבעה אסירים ממחנה הריכוז, שתפקידם היה לטפל בילדים, וגם 24 שבויי מלחמה מברית המועצות. גם באלו אנו רוצים להיזכר היום, ולהתאבל עליהם. הסרט שראינו לפני רגעים אחדים, שמבליט את הגורל האישי של כל אחד הקורבנות, עוזר לנו קצת להתגבר על האבל. זהו התפקיד של הסרט הנפלא שלכן, מארלה (Merle) וסטלה (Stella), שגם קיבלתן את הפרס המתאים עבורו. נתתן שם וקול לואלטר יונגלייב (Walter Junglieb), שנרצח כאן היום לפני 73 שנים יחד עם עוד 19 ילדים. נתתן לו לדבר ישר אלינו. כאשר ראיתי את הסרט לראשונה בסוף השנה שעברה, הייתי עוד פעיל כמנהל בית הספר קלוסטרשולה (Klosterschule), בית ספרה של מארלה. נזכרתי בדבריו של גינטר שוארברג (Günther Schwarberg). בפתח סיפרו „20 הילדים שלי“, שפורסם לראשונה בשנת 1996, בו הוא מספר על הקשר העמוק שלו עם המעשה הנורא הזה. הכותרת של הפרק הראשון היא "סרג'יו יישאר תמיד בן 7". הפרק מתחיל במלים: "היום יש לי 20 ילדים. כשקיבלתי אותם, כולם כבר היו מתים. אבל במשך הזמן הם קמו לתחייה, והיום הם אתי כל יום. סרג'יו (Sergio) הוא עדיין בן שבע, מצחיק כמו פינוקיו, ז'קלין (Jacqueline) היפיעה היא בת 12, אלאנורה (Eleonora) היא רק בת חמש, מעולם לא הלכה לבית ספר, דיברה רק פולנית, חוץ ממלים בודדות בגרמנית "Achtung", שלא צריך לתרגם ו"לקום" ("Aufstehen"). כשהם מתו אני הייתי בן 18. בשנות נעוריי לא ידעתי עליהם כלום. הם היו יכולים להיות אחים ואחיות שלי. עכשיו הם כבר מזה הרבה שנים הילדים שלי". אלו היו בדיוק המלים שעלו בזכרוני כשראיתי היום את הסרט שלכן. את הספר עצמו קראתי כבר לפני שנים רבות. אתן החזרתם לחיים את מה שבעצם כבר איננו קיים. וזה פשוט נפלא.

כשגינטר שוארברג (Günther Schwarberg) כתב את ספרו "20 הילדים שלי", כבר הייתה מאחוריו עבודת מחקר איתונאית מעומצמת למעלה מעשרים שנה, אותם הקדיש לסיפור חייהם הקצרים של כמעט כל עשרים הילדים שנרצחו. יחד עם ברברה היזינג (Barbara Hüsing) הוא הקים את האמותה למען הילדים מבולנהוזאר דאם (Die Kinder vom Bullenhusen Damm e.V.), והם היו הגרמנים הראשונים שזכו יחד בפרס אנא פראנק. שוב ושוב חוויתי, איך גינטר שוארברג הצליח למקד תלמידי כיתות בית ספר לנושא הזה, כאן, במרתף הזה, בו חסרות המלים לתאר את מה שקרה.

זה היה כך עם תלמידי בית הספר שלי, וגם עם תלמידי בית הספר על שם יאהן (Jahn) (שנקרא היום על שם אידה אהרה - Ida Ehre). וזה בהחלט לא מובן מאליו במקום זה, בו נחנק הגרון וחסרות המלים.

בלי גינטר שוארברג (Günther Schwarberg), ברברה היזינג (Barbara Hüsing) וכל שאר הפעילים מאמותת הילדים מבולהוזאר דאם, לרבים מקרובי המשפחה של הנרצחים לא היו נודע דבר על גורל יקיריהם. היום כמה מקרובי משפחה אלו שוב נמצאים אתנו כאן. כך למשל גרטה המבורגר (Grete Hamburger) יחד עם בנה רמי, שבאו במיוחד מישראל, אחותו ואחיינו של ולטר יונגלייב (Walter Junglieb).

בלי אתר זיכרון זה אלפי בני אדם, מתוכם רבים מאזרחי המבורג ותלמידות ותלמידים מבתי ספר שונים, לא היו מודעים לפשע הנורא שבוצע כאן, ממש במרכז של העיר המבורג (Hamburg). על כל פנים הם לא היו חווים מידע ישיר במקום המעשה עצמו.

והעבודה נמשכת. בשנה האחרונה נוצרה התערוכה הנוודדת בנושא. כאשר מארלה (Merle) ראתה את התערוכה בבית הספרקלוסטרשולה (Klosterschule), היא החלה להתעניין ולעסוק בנושא. יחד עם סטלה (Stella) מהגמנסיה זידראלבה (Süderelbe), נוצר הסרט שראינו היום. הוא בוצע במסגרת פרויקט העבודה הדיקיטאלית "Hamburg Memory". אבל כבר לפני שלושים שנה שכנעה עבודת האמותה את המורה ברברה בריקס (Barbara Brix) (היא נמצאת כאן היום אתנו), להקים בחצר בית הספר הספר קלוסטרשולה (Klosterschule) אתר זיכרון קטן לזכר 20 הילדים האלה וגם לשתול גן ורדים לזכרם. מאז ועד היום מקומות אלו מטופלים בקפידה. וגם היום בבוקר הייתה שם עצרת זיכרון קטנה, כפי שנודע לי מהמנהלת הנוכחית של בית הספר הזה, שקיבלה את תפקיד הנהלת בית הספר אחרי שיצאתי לפנסיה. גם היא נמצאת כאן היום בינינו, מרת ברנט-דאמאן (Brandt-Damman).

יש עובדות שקושרות אותי אישית וישירות למה שקרה כאן. העובדה שנולדתי בישראל, ושהורי ברחו בגיל צעיר ובזמן מגרמניה. אבל כמובן שהם לא יכלו לקחת אתם את כל המשפחה. דודי, אחיה הצעיר של אמי, היינץ אגון גינטר לאזר (Heinz Egon Günther Laser) בלי כל ספק היה יכול להיות אחד מעשרים הילדים שנרצחו כאן. הוא היה בן 17, אולי קצת מבוגר מדי. יחד עם הוריו, סבתי וסבי, נלקחו בקרון בהמות מהעיר האגן (Hagen) ב 2 למארס 1943 לאושוויץ, ונרצחו מייד עם הגיעם לשם. כהיסטוריון חקרתי את הנושא כמיטב יכולתי. אחרי ששמעתי לראשונה על מה שנעשה כאן, בבולהוזאר דאם, עלה בראשי לפעמים הרעיון הציני, שהגורל היטיב עמו, על שהנסיין הזה נחסך ממנו. זה רעיון כל כך נורא, שאני כמעט לא מעז לנסח אותו.

מה שקרה כאן, ככל שהוא נורא, ככל שהוא נראה יחיד במינו, לא היה מעשה יחיד. וזה עושה את המעשה עוד יותר נורא. דר. קורט הייסמאיר (Dr. Kurt Heißmeyer) שהזמין באושיץ עשרים ילדים תואמים במיוחד לנסינותיו, לא היה יחיד במינו. היו לו עמיתי מחקר חרוצים רבים, חסרי מוסר לחלוטין. מספרם המשוער הוא כ-350. כולם רופאים גרמנים שנשבעו את שבועת היפוקראטס (Hippokrates), ובכל זאת ביצעו פשעים נוראים. הרי אלו לא היו 20 הילדים היחידים בהם בוצעו ניסיונות "מדעיים" כביכול. היו אלפי בני אדם, במקומות שונים, לא רק על ידי דר. קורט הייסמאיר (Dr. Kurt Heißmeyer) בנוינגאמה (Neuengamme). אני מציין כאן רק שני שמות כדוגמא. אצל דר. זיגמונד ראשר (Dr. Sigmund Rascher) בדכאו נעשו ניסיונות בבני אדם שגם הוסרטו. התמונות הן כל כך נוראיות, שאפילו במוזיאון השואה בואשינגטון ניתן לחזות בהן רק אחרי אזהרה מיוחדת. ניתן שם לראות מעין בור של באר, שצריך להתקופף כדי לראות את הנעשה. אלו ניסיונות "מדעיים" כביכול עם בני אדם, שקפאו למוות מקור במיים הקרים; או גם אלו שנחנקו בבועות חסרות אויר. אלו היו ניסיונותיו של דר. ראשר (Dr. Rascher), שאמורים היו לקדם את הקריירה הרפואית שלו. ומתוך רבים אחרים אני מדבר על פרופסור אוגוסט הירט (Prof. Dr. August Hirt) בשטראסבורג. שם עשה ניסיונות במוחות של בני אדם. את המוחות האלו הוא הזמין בדיוק מירבי, לפי גיל, גובה ומין, בני אדם בריאים, שנבחרו לבקשתו ושמצאו את מותם לפי הנחיותיו. המוחות שלהם נשלחו אל פרופסור הירט (Prof. Hirt) לשטראסבורג. פרופסור הירט ביצע גם ניסיונות אכזריים בבני אדם חיים שגרמו למותם, למשל על ידי חומר הלחימה הכימי גז חרדלי, שהרס את כלי הדם הפנימיים בראות שלהם.

מקרים ידועים. כל מי שעוסק בנושא מזדעזע. אבל בתודעה הכללית של החברה הם מבוססים פחות מדי.

"רפואה בלי אנושיות" כבר כינה אלכסנדר מיטשרליש (Alexander Mitscherlich) את מחקרו בנושא. הוא היה בשנות 1960 ו-1970 מנהל מכון זיגמונד פרויד (Sigmund-Freud-Institut) בפראנקפורט. הסוציאלפסיכולוג והפסיכואנליטיקאי, פירסם את המחקר הזה מייד אחרי שחרורם של פושעי המלחמה במשפטי נירנברג. אבל הוא פורסם רק בתפוצה קטנה, שהייתה נגישה רק לרופאים. זמן רב עבר עד שניתן היה להביא את נושא הניסיונות האלו לידיעת הציבור הרחב. סידרת מאמריו של גינטר שוארברג (Günther Schwarberg) בשבועון שטרן (STERN) תחת הכותרת "רופא ה-SS והילדים" היה ה"פותרחן" לנושא, כפי שניתן לומר היום.

לכן אני, יחד עם רבים אחרים, אסירי תודה לעובדה, שאתר הזיכרון הזה קיים, שהאמותה קיימת, שיש המשך לעבודתו של גינטר שוארברג (Günther Schwarberg). ולכן, ככל שחשוב לראות את גורל כל אחד מהילדים, גם חשוב לדעת שזה לא גורל יחיד. ככל שנראה את הפשע הנורא הזה, הרי שדיברנו כאן אך ורק על הניסיונות הנוראים בבני האדם ולא על השואה בכללותה.

אלו היו רק 20 הילדים שנרצחו כאן, אבל כ-1,5 מיליון ילדים נרצחו על ידי הנאצים. והמספרים גדלים יותר ויותר, ככל שחוקרים את הנושא. המלחמה בה התחילו הנאצים, גרמה למותם של כ-60 מיליון בני אדם. זה מספר ידוע.

אבל אם מתרכזים בגורלו של ילד אחד, כפי שאתן, מארלה (Merle) וסטלה (Stella) עשיתם בסרט שלכן, ניתן להבין את נוראות הפשע הזה אולי דוקא עבור אלו, שאינם עוסקים בנושא זה יום יום.

הזיכרון היומיומי בנושא הוא גורלם של אלו, שיקיריהם נרצחו כאן.

המבורג, יום רביעי 29 אפריל 2020

מיכאל ק. נתן

Finkenau 21
D-22081 Hamburg
Tel. ++49 (0)40 53303947
Fax ++49 (0)40 55260547
e-mail: michael.k.nathan@t-online.de